

Do kraja ove godine BiH treba usvojiti Nacionalni plan smanjenja emisija štetnih gasova. Za provedbu Plana je potrebno 641 milion KM koji će biti finansiran kreditom.

Prašina iz termoelektrane u Gacku godinama uništava povrće koje lokalno stanovništvo sadi na svojim njivama. Tako će biti sve dok termoelektrana ne smanji emisiju štetnih čestica u zrak.

Za Bosnu i Hercegovinu (BiH) je smanjenje emisija štetnih gasova iz velikih postrojenja za sagorijevanje postalo obaveza 2013. godine, odlukom Energetske zajednice čija je članica i BiH. Zbog toga je ove godine napravljen Nacionalni plan smanjenja emisija (NPSE) koji moraju usvojiti entitetske vlade te državna vlada.

Devet termoenergetskih i tri industrijska postrojenja u BiH proizveli su u 2014. godini 273.577 tona sumpordioksida, 20.511 tona azotnog oksida i 2.252 tone prašine, što je za jedanaest puta više od evropskih standarda. NPSE-om je predviđeno da se do 2027. godine proizvodnja ovih štetnih materija smanji na evropski nivo.

Prema računici predstavnika radnih grupa koji su sačinjavali NPSE, za izgradnju postrojenja za smanjenje gasova i čestica prašine, odlaganje otpada i druge troškove u provedbi plana bit će potreban 641 milion KM.

Za sada je u planu da se sredstva osiguraju kreditom, ali predstavnici elektroprivrednih preduzeća računaju i na pomoć države. Za provedbu ovog plana povećanje proizvodne cijene električne energije je neminovno.

Život kraj šljake

Električnu energiju u BiH proizvode četiri termoelektrane, izgrađene između 1956. i 1988. godine. U to vrijeme smanjenje zagađenja se postizalo samo izgradnjom visokih dimnjaka koji su zagađujuće čestice ispuštali visoko u zrak koji ih je nosio što dalje od naselja.

Tri bloka Termoelektrane “Kakanj” i četiri bloka Termoelektrane “Tuzla” su dio Javnog preduzeća „Elektroprivrede Bosne i Hercegovine“ (EPBiH), a Rudnik i Termoelektrana “Ugljevik” (RiTE) i RiTE “Gacko” sa po jednim blokom rade u sastavu Mješovitog holdinga „Elektroprivrede Republike Srpske“ (ERS).

Termoelektrane u prosjeku godišnje proizvode skoro 9.000 gigavatsati (GWh) električne energije, što čini dvije trećine ukupne godišnje potrošnje u BiH. Za to im je potrebno oko deset miliona tona uglja koji sagorijevanjem ispušta u zrak sumpordioksid, azotni oksid, prašinu i druge otrovne čestice. One se zrakom prenose po cijeloj državi i izvan granica, stvarajući kisele kiše koje štete zemljištu, šumama i biljkama. Uz to, u procesu proizvodnje termoelektrane u lokalne rijeke ispuštaju otpadne vode, a u obližnja naselja odlažu šljaku i pepeo.

Sve to, prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji (SZO), dovodi do zdravstvenih problema

među kojima su: oštećenja pluća, disajnih puteva, povećanje rizika od raka, moždanog udara te doprinosi srčanim oboljenjima.

Prema podacima Zavoda za javno zdravstvo FBiH, uporedo sa porastom zagađenja zraka, od 2012. do 2014. godine porastao je i broj oboljelih od opstruktivnih bolesti pluća – sa 152 na 178 osoba na 10.000 stanovnika. U 2012. godini u Republici Srpskoj (RS) su bile 9.374 osobe oboljele od bolesti respiratornog sistema, da bi se u naredne dvije godine ovaj broj povećao za preko 2.000.

Novinari Centra za istraživačko novinarstvo (CIN) su se uvjerali u teške uslove života mještana koji žive u blizini termoelektrana, posjetivši sedam naselja u Tuzli, Ugljeviku i Gacku.

U blizini odlagališta šljake iz RiTE „Gacko“ smještena su sela: Srđevići, Muhovići, Bašići i Drugovići. Stanovnici ovog kraja, među kojima je i porodica Bašić, godinama su živjeli od stočarstva i zemljoradnje. Nedaleko od njihove kuće, još prije 32 godine počela je s radom Termoelektrana „Gacko“. Proizvodnja je pomogla ekonomskom razvoju općine, ali je i povećala zagađenje okoliša.

Faim Bašić kaže da u selu živi 11 stanovnika. On je novinarima CIN-a rekao da zbog prašine i ostalih otpadnih čestica koje se šire sa odlagališta po njivama veći dio imanja ne može koristiti, a uništava mu i dio poljoprivrednih usjeva. “Eno kupusa, nismo ga ni brali. Sve će to ostati. (...) Kako se on zavijao, tako se one čestice unutra zavijale i truhnuo”, kaže Bašić. Iste probleme imaju i stanovnici susjednog sela Srđevići. Ljubica Kovačević kaže da jedino mogu koristiti krompir i luk. “Ovo: zelen, povrće, sve to što je, buranija, salate, kupus, to ne može ništa zato što prašina po tome pada”, pojašnjava Kovačević.

Stanovnici ovih sela ne znaju da li je povrće koje jedu zdravo, ali su primorani da na tom zemljištu uzgajaju hranu jer, kako kažu, teško je prodati imanje pored rudnika.

Predstavnici termoelektrana su svjesni zagađenja koje proizvode, ali pokušavaju svoju odgovornost umanjiti činjenicom da se kvalitetna istraživanja o utjecaju zagađenja ne rade. Mjerne stanice koje kontrolišu kvalitet zraka bilježe sva zagađenja, ne samo iz termoelektrana. Mjerna stanica u Gacku je prošle godine zabilježila srednju vrijednost količine sumpordioksida u zraku 81 mikrogram po kubnom metru, dok prema Uredbi o vrijednostima kvaliteta vazduha RS-a ne bi smjelo prelaziti 50.

“Ako ima prekoračenja sumpordioksida na toj emisionoj stanici, onda je do lokalne školske kotlovnice”, kaže Dragan Jeremić, koordinator razvoja u RiTE-u „Gacko“.

Količine sumpordioksida koje Termoelektrana „Gacko“ ispušta u zrak su veće od evropskih standarda. RiTE „Gacko“ ispusti 1.500 miligrama po metru kubnom, dok evropske direktive propisuju 400 miligrama kao maksimalnu dozvoljenu količinu. I količine prašine koje izlaze

iz dimnjaka ove termoelektrane su pet puta veće od evropskih normi.

Stara postrojenja, nova pravila

Smanjenje zagađenja iz termoelektrana je obaveza koju je BiH dobila kao članica Energetske zajednice (EZ). Zajednicu su osnovale 2005. godine zemlje Evropske unije i osam zemalja Jugoistočne Evrope kako bi se napravilo najveće tržište energije i plina u svijetu.

Svaka članica EZ-a se obavezala da će svoje pravne propise koji se odnose na ovu oblast uskladiti sa evropskim, razvijati korištenje obnovljivih izvora energije i smanjiti emisije štetnih gasova iz velikih postrojenja.

Direktivom o velikim postrojenjima za sagorijevanje državama je ponuđeno da izaberu da li će smanjiti emisije do 2018. godine, ograničiti broj radnih sati i vijek trajanja postrojenja ili će napraviti nacionalni plan za postepeno smanjenje emisija u dužem vremenskom periodu. Krajem prošle godine Sekretarijat EZ-a je izdao Smjernice za pripremu Nacionalnog plana smanjenja emisija (NPSE). U februaru 2015. godine su formirane radne grupe u kojima su, između ostalih, predstavnici elektroprivreda, termoelektrana i „Natron Hayata“, jedine fabrike koja je obavezna smanjiti emisije.

Radne grupe su napravile NPSE kojim je predviđeno da do 2027. godine velika postrojenja za sagorijevanje usklade sa evropskim standardima količine sumpordioksida, azotnih oksida i prašine koju emitiraju. Tim planom je elektroprivredama ostavljena mogućnost da same odluče kada će koja termoelektrana početi smanjivati emisije.

Vlada Federacije BiH je dala saglasnost za Nacionalni plan. Do kraja godine bi to trebali učiniti i Vlada RS-a i Vijeće ministara BiH te ga dostaviti Sekretarijatu EZ-a koji bi u narednoj godini trebao razmatrati. Za neusvajanje plana u zadatom roku EZ nije predvidio sankcije, ali ukoliko država ne ispoštuje rok, može izgubiti mogućnost postepenog smanjivanja emisija, predviđenu NPSE-om.

Ukoliko Sekretarijat EZ-a odobri Nacionalni plan, BiH do kraja 2017. godine treba obezbijediti finansijska sredstva za izgradnju postrojenja za smanjenje emisija.

U skladu sa Nacionalnim planom Termoelektrana „Tuzla“ će smanjiti broj radnih sati jednog bloka i do 2023. godine zaustaviti njegov rad dok će RiTE „Ugljevik“ uraditi rekonstrukciju postrojenja, odnosno ugraditi će mehanizme za odsumporavanje.

Termoelektrana u Kaknju je smanjila količinu prašine koju ispušta, ali količine druga dva zagađivača - azotnih oksida i sumpordioksida - nisu prilagođene evropskim standardima. Vršilac dužnosti direktora Hasan Čaušević kaže da će količinu ovih gasova smanjiti najdalje do 2021. godine, ugradnjom mehanizama za odsumporavanje

Prema riječima Jeremića, RiTE „Gacko“ će najprije ugraditi filtere kojima će smanjiti emisije

azotnih oksida, dok će odsumporavanje rješavati 2023. godine.

Za stanovnike Bašića čekanje na čistiji zrak je neprihvatljivo. “Ko živ, ko mrtav dok oni naprave da valja”, kaže Faim Bašić.

Troškovi izgradnje postrojenja za smanjenje gasova i čestica prašine, odlaganja otpada i povećanje potrošnje električne energije koštat će 641 milion KM koji će, najvjerovatnije, biti osigurani kreditom. Za odsumporavanje u „Ugljeviku“ već je podignut kredit od 181 milion KM od Japanske investicione banke.

Članovi radnih grupa s kojima su razgovarali novinari CIN-a očekuju da provedba plana dovede do povećanja proizvodne cijene električne energije.

“Svugdje u svijetu gdje je to implementirano cijena je otišla od 25 do 30 posto zato što imate te investicione troškove, imate te takozvane operativne troškove kasnije”, objašnjava Čaušević.

Maksim Skoko, izvršni direktor za tehnička pitanja ERS-a, smatra da će poskupljenjem struje domaće elektroprivrede izgubiti konkurentnost. „Imat ćemo električnu energiju iz naših termoelektrana koja je ekološki uslovno čista, ali pitanje je da li ćemo uopšte imati energije iz naših termoelektrana ako ne budemo konkurentni na otvorenom tržištu električne energije”, pojašnjava Skoko.

izvor: cin.ba